

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

=====

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н

С Ъ В Е Т

О Б С Ъ Ж Д А Н Е

н а

"Лизистрата или жените на Атина" от

Аристофан

С о ф и я

27 април 1983

=====

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	стр.
I. ПРИСЪСТВУВАЩИ	
II. ОТКРИВАНЕ И ДНЕВЕН РЕД	
Дико Фучеджиев	5
III. ИЗКАЗВАНИЯ	
Пелин Пелинов	5
Георги Черкелов	6
Крикор Азарян	8
Любомир Кабакчиев	10
Иванна Димитрова	13
Стефан Данаилов	15
Антония Каракостова	19
Банчо Банов	21
Татяна Масалитинова	23
Любомир Кабакчиев	24
Рачко Ябанджиев	24
Славка Славова	26
Николай Люцканов	26
IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	
Дико Фучеджиев	30

П Р И С Ъ С Т В У В А Щ И :

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

ЧЛЕНОВЕ: Банчо Банов

Антония Каракостова

Николай Люцканов

Пелин Пелинов

Крикор Азарян

Иванка Димитрова

Николина Лекова

Ванча Дойчева

Стефан Данаилов

Татяна Масалитинова

Славка Славова

Любомир Кабакчиев

Рачко Ябанджиев

Емил Стефанов

Сава Хашъмов

Георги Черкелов

Кирил Кавадарков

Александър Григоров

Александър Панков

инж. Илия Драгнев

Крум Табаков

О Т С Ъ С Т В У В А Щ И :

Енчо Халачев

Кирил Неделчев

Велко Кънев

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н
С Ъ В Е Т

О Б С Ъ Ж Д А Н Е

н а

"Лизистрата или жените на Атина"

от Аристофан

Състояло се на 27 април 1983 г.

в Заседателната зала на театъра

НАЧАЛО: 13.00 ч

- о -

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Другари,

Откривам заседанието на Художествения съвет при следния

Д Н Е В Е Н Р Е Д :

1. Обсъждане на постановката на "Лизистрата или атинските жени" от Аристофан с режисьор-постановчик Николай Люцканов.

2. Разни.

Има ли други предложения към дневния ред? Няма. Приема се.

ПО ПЪРВА ТОЧКА ОТ ДНЕВНИЯ РЕД

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Пелин Пелинов.

ИЗКАЗВАНИЯ

ПЕЛИН ПЕЛИНОВ:

Има още илюзии у Люцканов за театъра, щом се е решил да направи една такава постановка, докато другите търсят по-лесни сценични задачи, търсят пиеси с много главни роли, за да задоволят артистите. Той е тръгнал по обратния път – с една пиеса, в която няма главни роли и която изисква много режисьорски труд. Въпреки всичко смятам, че той е оптимист и за щастие резултатът е положителен. Хареса ми постановката на Люцканов.

Когато обсъждахме литературния материал, който е съчетание от три драматични комедийни произведения на класика Аристофан мълчах, защото изпитвах вътрешен страх и смущение. Тогава материалът ми се струваше твърде хаотичен и не можех да си представя как ще изглежда на сцената. Изглежда и вие сте имали такива страхове и не сте си представяли точно това, което днес видяхме. Не можех да си представя как ще се реализира този за тогавашното мислене хаотичен литературен материал. Но сега виждам, че Люцканов е бил прав да настоява толкова много за този литературен материал и мина през редица перипетии, за да стигне най-голямата сцена и да направи една много силна и ярка постановка.

Ако човек сега се впусне в подробности би намерил някои картини и образи, за които да каже, че по-сухо са решени, че той вижда този образ по друг начин. Такова нещо няма да търся, гледам цялостно, защото тази постановка трябва да се оцени като цяло, силата му е в цялостното действие и големият успех на режисурата е в този цялостен образ на постановката.

Другият успех на режисурата е, че е успял да организира тези артисти, които са свикнали на солови изяви, да ги запази и да ги включи в една колективна игра. Смятам, че и тук Люцканов

пак е успял – не зная на какво се дължи. Може би на очарованието и качествата му, но е успял да намери точните средства, за да извая една добра постановка, за което го поздравявам и му пожелавам "На добър час!"

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Георги Черкелов.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ:

Гледах няколко репетиции в периода, когато тази сложна и трудна работа беше още в етап на организация. Виждаше се, разбере се, режисьорската схема и конструкцията, но получих впечатление на известна леност от страна на трупата да се включи енергично и да прави колективно представление, което, както каза Линов, не толкова често правим и не е качество на нашата трупа.

Не искам да повтарям, но намирам, че това е много тежка режисьорска работа. Но щом се е захванал режисьорът е съзнавал, че има сили за нея.

Искам да отбележа, че днес виждам представление и това, което беше белег – тази неувереност и нежелание да се втурнеш да го правиш от сърца, днес се среща с най-важния компонент на театъра – зрителя – и съм убеден, че артистите са усетили, че нещата имат стойност, че това, което им е предлагано, е добро, че това, което им е предлагано да вършат, е заразително, интересно. Няма нужда да се говори, че проблемът е интересен – основният проблем е за мира в тази сатирична форма и с тези средства на театъра. Вечна е и темата за равновесието на двата пола, тя е интересна и обикновеният зрител в салона долавяше това и интересно реагира, точно реагира на нещата.

Общо взето считам, че нещата са постигнати като намере-

ние и режисьорът го знае по-добре от мен. Но какво мисля в тази сложна организация като пожелание, което трябва да се постигне? Убеден съм в усилията на режисьора – не съвсем съм убеден в усилията на актьорите – но поради сложността на тази театрална организация беда е словото. Не за първи път приказваме за това, но особено в една такава ансамблова постановка, с необходимостта от точни неща, от тънък рисунък словесен, нещата са небрежни на много места, на места не са създадени условия на актьорите да могат да поднесат текста. Малко повече е шумно, точно в тази сложна организация има тук там пукнатини и то в тази посока. На места трябва да бъдат дадени условия на артиста да се чуе. Сега фонотриграмата не е дозирана, общо е шумно, знаеш говорните възможности и дикцията на артистите и трябва да им се създадат условия да се чуят. И то неща, които са важни да се чуят – става дума за най-важните неща.

Струва ми се, че на места тези важни жалони, акцентите на постановката, също поради тази причина са леко присъединени към общия поток на театралната игра, а не им е отделено място. Ще дам обратния пример с един – два епизода, например между двойките, където заради внушението на едната тема, важната тема, е оставен достатъчно климат, отделена е сцената, тя е важна и двете звучат по отделно. Има такива места. Оттук преходите между тези акценти, където е свързано с танците и музиката, все още малко неорганично се преминава към тях. Убеден съм, че артистите са усетили днес при първата среща със зрителите, че това, което правят, е интересно и където липсва артистизъм вярвам, че може да дойде от това, че има зрител, който приема нещата с любопитство, с интерес.

Представлението е хубаво, полезно и ще се гледа с интерес

и желание. Пожелавам им "На добър час!"

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Крикор Азарян.

КРИКОР АЗАРЯН:

Искам да започна с това, което др. Черкелов завърши. За постановката, която гледахме, могат да се говорят много неща, но мисля, че има нещо, което ми направи особено впечатление. Това е едно много полезно представление за театъра, за целия творчески състав, който е заангажира, както и техническия състав.

Представлението се оказва една пластична култура, бих казал дори вокално-пластична, която силно изненадва дори нас, хората, които сме в колектива и познаваме не само възможностите му, но и афинитета на актьорите към такива неща. Мисля, че независимо от това каква ще бъде крайната оценка на критиката, на публиката ще се хареса и тя ще идва с удоволствие да гледа тази пиеса. Отново повтарям, че тази постановка е изключително полезна за трупата.

Според мен, така прочетена пиесата това е една сатирична шега, една артистична шега, в никакъв случай не е само сатира, защото иронията, шегата, добронамерената ирония, съществува и в характера на конфликта, и в тезите на отделните противодействащи сили. Защото колкото и жените, начело с Лизистрата, да са в по-идеализирана светлина поставени, явно е ироничното отношение на авторите на пиесата и постановката и към тяхната платформа, която най-малкото звучи твърде наивно.

Струва ми се, че в този смисъл първата част на постановката е повече в жанра, отколкото втората част. Според мен, в желанието да се избяга от пародията, която наистина би била най-неподходящото нещо като жанров ключ представлението, има едно

прекалено драматизиране на събитията и ситуациите и оттук в някои от сцените, особено в тези от втората част и то финалните, едно отношение едно към едно към това, което става, а оттук се губи най-точната гледна точка към предложеното събитие в смисъл, че това е една сатирична шега.

Може би не съм прав, но това е моето впечатление от гледаните няколко репетиции и сега представлението. Първата част като представление беше по-заразителна, по-емоционално точна, а втората част падна. Струва ми се, че няма и много точно изведен финал, а оттук липсва и една категорична планта.

Приятно ми беше да гледам нашите актьори не само за тази пластично-вокална култура, която те демонстрираха, но и за техния великолепен артистизъм. Има чудесни актьорски прояви и в най-неочаквана светлина видян актьорът. Трудно ми е да кажа, че в това представление липсва ансамбъл. Този колективен образ съществува и той съществува с една заразителна потенция, с едно заразително емоционално присъствие.

Изключително силно впечатление ми направи костюмното решение – с невероятна култура и вкус и отделно естетическо удоволствие е да видиш това пиршество на познание, на колоритно решение.

Хубави неща могат да се кажа за професионалната култура в подбора и изработването на реквизита. Ако акцентувам върху тези неща то е защото много е трудно в една антична пиеса театърът да се защити в тези компоненти.

Много хубави неща могат да се кажат за музиката и за сценографското решение. Мисля, че всички компоненти на представлението са на много високо равностойно професионално ниво. Пожелавам им "На добър час!"

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Има думата др. Кабакчиев.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ:

Първо искам да приветствувам връщането на Николай Люцканов в театъра и на второ място искам да изразя благодарност към артистите и за разлика от моите колеги мисля, че само в нашия театър може да се случи това, защото тук са нужни артисти, в които има морал и които притежават много сценична дисциплина. И понеже познавам тези хора отдавна мисля, че те притежават това.

На трето място, бих искал да изразя благодарност към онези компоненти, за които др. Азарян говори, защото мисля, че най-силното нещо в тази постановка е рисунъкът му, неговият образ, т. е. компоненти декор, костюми, реквизит, музика, осветление. И оттук нататък имам редица бележки и си позволявам да ги направя, тъй като вярвам, че още има време до премиерата и защото вярвам, че др. Люцканов и артистите могат да се справят.

Основното нещо, което ми липсва, е смях. Не ми е достатъчно смешно, а бих искал да ми е смешно, защото бих искал тази постановка да звучи като фойерверк така, както на места са потърсени фойерверкни сцени. А бих искал целия да звучи така, не ми е достатъчно смешно.

Едно странно усещане, което може да е неверно, но което бих искал да споделя и ще помоля Люцканов да помисли по това — началото на комедията считаме Аристофан, началото на големите теми, които поставя, са начало на Аристофан. Тези теми след това са толкова много повтаряни от авторите през вековете, че те на места започват да ми звучат банално. И най-странното, за което говори Люцканов, е: колкото повече се опитваме да ги осъвременим, толкова по-старинно, по-банално и по-примитивно ми звучат. Не мога да обясня, но искам да ви внуша това си усещане: сентенции, които някога са звучали силно, сентенции, които много пъти са

прозвучаваха след това, изведнъж ми звучат евтино и банално. И тук вероятно трябва да се помисли за жанра, в който трябва да бъдат поднесени репликите. Др. Азарян говори за жанра, но аз мисля, че има смесване на стилове в представлението. Мисля, че наблягането на сериозната страна в този материал отива против материала. Мисля, че трябва да се търси още повече изостряне на жанра по посока на комедията, по посока на изострянето на нещата. Колкото по-силно ще прозвучи темата мир, толкова по-силно ще прозвучи темата жена.

Някога др. Люцканов обичаше да употребява думата "еклектика" в постановката, но за голямо съжаление в тази постановка съзирам еклектика. Не я виждам като единна и цялостна постановка, като съчетание на тези компоненти, за които говорих – рисунъкът е великолепен, но недостатъчно е силен основният компонент.

Съгласен съм, че артистите започват да усещат сладостта от това, което правят и с тях би следвало през времето да премислят основно да се поработи.

Не познавах предварително материала и за първи път го гледах днес, но разбирам, че са твърде много изострените неща у този автор и в стремежа си да бъдат очистени се оголва един скелет, в който започва да звучи повече сериозност, отколкото е необходимо.

На места ние се смеехме на постиженията на артистите – дали зрителят, който не познава тези артисти така добре, както ние ги познаваме, би се засмял на онова, което те правят? Мисля, че независимо от артистите трябва да се потърси те да бъдат смешни. От Татяна Масалитинова бих искал много повече да ми е смешно, отколкото е. Говоря за намиране на един стил и за нещо от нея. Тя става много по-сериозна, отколкото на мен като зрител ми е

нужна. Длъжен съм да го кажа това усещане. Стил на актьорско изпълнение е онова, което прави Сава Хашъмов. Това би трябвало да бъде цялостния стил на постановката по отношение на актьорско изпълнение, т. е. такава острога на изпълнението и такъв намерен единен стил.

Това е основното, което искам да кажа и винаги съм знаел, че Люцманов има страшен усет към формата и рисунъка и основното, по което трябва да се мисли, е точно по посока на едностилието в актьорското изпълнение..

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Пелинов.

ПЕЛИН ПЕЛИНОВ:

Извинавам се, др. Кабакчиев, но каза, че някои неща ти звучат банално. Не разбрах за какво става дума.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ:

Ще обясня какво имах пред вид, когато говорих за началото. Когато гледах за първи път "Сладък живот" на Фелини бях убеден, че това е етап в киното. След десет години го гледах отново, но вече в тези десет години много български и чужди режисьори бяха толкова повтаряли Фелини – и като сценарий, и като форма в киното – че изведнъж "Сладък живот" след десет години ми изглеждаше стар. Мисля, че редица от репликите, повтаряни през вековете, не е намерен достатъчно изказа на тези реплики, не е намерено поднасянето на тези реплики. Мисля, че трябва да се поднасят по-старинно. Колкото по-съвременно се говорят репликите, толкова по-банално звучат.

ПЕЛИН ПЕЛИНОВ:

Имаше реплика: "На атинянина като му вземеш от чербата той само тогава разбира" – това звучи ли ти банално?

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ:

Да, и за колата, за вилата ми звучи излишно и банално, чуждо – елементарно осъвременяване. Кого ще изненадаме сега, че вилите се строят незаконно – е ли остроумие? Не е, не ми звучи.

Може би остро товоря, но го говоря, защото мисля, че Люцканов би могъл да потърси по-друг стил при поднасянето на тези неща.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Иванка Димитрова.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

В тази постановка ме зарадва избора на режисьора да избере темата живот, на която вечните представители са мъжът и жената със сложните си взаимоотношения, отношението към света, и които са гаранция за това, че животът ще продължава, ще продължава и красотата. На тази основна тема режисьорът много умело е подчинил всичко, което пречи в социалния живот, във взаимоотношенията, в личните страсти и недостатъци. И там където в постановката се отклонява от тази основна тема живот изведнъж става по-бледо и по-интересно. Ще се помъча да се изясня – ето образа на Сава Хашъмов – този остарял вече човек, но с това, което е останало в него, той гони живота, той се радва на живота, той живее за бъдещето, последната му светлинка когато загасне ще бъде една свещичка красива. Разбира се, в такъв смисъл не всичко докрай е издържано. Например, бих искала бабешката тройка да извежда пак това, че може да са стари, но все още има искрици у тях. Това, което е жизненото, красивото, то остава, него ще показват, нищо че са стари. Или могат да се кажат големи истини за живота, но като се махнат идва красотата, идва облекчението, а не да се кажат тежко, сериозно. В такъв смисъл и втората част малко пада, когато започнат не

от стъпалото на победата да говорят, вече стигаме до нещо, отиваме към разбирателство, отиваме към това, което ще ни съедини и ще даде живота, а се отклоняваме като единична някаква тема, която трябва да се развива.

В такъв смисъл приемаме спора между една и друга драматургия, защото едната носи личността и виждаме, че векове са минали, откакто авторът е творил и е останал този живец на вечната жизненост.

Това са не недостатъци, а недостатъчно балансирано и ще си намери своя цъфтеж в постановката, цялостно поставения с темата вечния, неповторимия живот.

Колкото и да е цялостна постановката, колкото и да се радваме на постиженията: пластични, музикални и т. н., все пак има едни жетони, които изкачат като брилянтчета, като Ванча Дойчева, Сава Хашъмов, Кавадарков, Глинджева, Антон Радичев. Това е въпрос до възможности – някои ще постигнат повече, други по-малко, но полека лека тяхната борба за слабост, за красота, която хармонира с темата на произведението – не самото произведение, а темата, която гони режисьорът в тази постановка, ще стигне до това и ще бъде опасно, ако ние се мъчим да изясняваме темите като отделни теми, към които искаме да имаме сатирично отношение. Това само ще разкъса постановката. Трябва да проследим тази борба за единство на мъжа и жената – вечните носители на вечния живот. В такъв смисъл някои дребни неща трябва да се съхранят. Ето Радичев, който пази това дете, грижи се за него, обръща го насам-нататък. В момента, в който го зави, скъса връзката с всичко жизнено, което правеше досега. Такива нещица трябва да се изчистят, за да бъде чиста радостта, която блика от сцената.

За тази радост много спомагат и тези великолепни костюми,

които имахме щастието да видим, както и тези чудесни танци. Искам да обърна внимание, че тази флейтистка не дава точно ритъма и дори пречи. Може да се помисли и с друг инструмент да се дава ритъма.

Радвам се за постановката и мисля, че това е нещо ново за нашия театър и като тема, и като постижение на колегите.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Стефан Данаилов.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Много от нещата, които мислих, се казаха вече. Но аз имам странни разбирания за театър и критерии за това какво ми харесва.

Първото усещане е, че в двадесетата минута страшно ми се доигра в тази постановка. Ние, които гледахме, на места умишлено повече отпускахме гласа, за да се отпуснат колегите и разберат, че плуват в добри води. Припомних си, че преди много години във Военния театър беше поставено "Напразните усилия на любовта" от Шекспир, последваха доста опити по софийските сцени да се вкара подобна тема за живота и смъртта.

Наред с всичко, което се каза по отношение на сатиричното и на отношението, което всеки има към персонажа, много ме зарадва това, че в много моменти усещах една притичност към тези неща, които се казваха за любовта, това влизане на героинята, която ги събира. Имаше моменти, когато и на мен ми се искаше да се смея, но не може всичко да бъде смях, в живота има и битка.

Когато четох първоначалния вариант най-много мислих по това как ще се направят връзките. Колкото и да си вярваме ние, артистите, в същото време и не си вярваме и често съм чувал: колко трудно върви, как ще стане и т. н. Но помислете си колко пиеси има, в които да участвуват мъжка и женска трупи и които да

забравят самочувствието си като актьори и да заиграят като едно цяло. В същото време не може да не ми мине през съзнанието това, което прави Добринка, Милена в групата на жените със своите си проблеми.

В нашия театър никога не е имало такъв сблъсък на танц, пеене и говор и да се стигне до тази наистина критична точка, когато на Камелия да не се разбира нищо от това, което говори. Тя минава три пъти, но първия път поне трябва да се разбере за какво говори, а след това то е търсено умишлено да се загуби.

Действително трудът, който са хвърлили колегите, е огромен, резултатите се виждат и в една първа среща със зрителите това се оцени. Татяна Масалитинова беше прекалено съсредоточена в танца си дали ще го сбърка или не. Но това е въпрос на репетиции.

В нашия театър винаги се е закъснявало с премиерите и не ми се вярваше, че една такава постановка ще има своята премиера навреме. Това е наше вътрешно постижение.

Режисьорът е търсил посоката, която движи Сава Хашъмов, Емил Стефанов, Антон Радичев и другите. В кой момент ще си повярваш до безкрайност в това, което вършиш, за да стигнеш до драматизъм. Ако трябваше да играя ролята на Антон Радичев щях да бъда много повече съсредоточен и с много голяма болка бих се молил за това. Но помислете си какъв ще бъде мъжът в тази ситуация – той пак ще бъде глупав и смешен, но това не е подведено. И тук др. Кабакчиев е прав – някои се правят много сериозни, например в мъжката група. Ванча Дойчева е хванала границата – отношението ѝ към Лизистрата.

А за това дете не съм убеден, че не е измислено. Той трябва да опипа детето и то да зареве.

Представлението е много по-силно във първата част. Мисля си откъде идва усещането за умора – физическа и психическа. Те са мислили, че първата им част е по-слаба и хвърлят усилията там, за да се стигне до един фойерверк в първата част. А във втората част следва успокоение, тъй като са по-леки работите и след танца започва да отива надолу. Финалът е много апотеозен. Но имаше една голяма пауза и това беше сцената с появата на поета. Прекалената планта става за неща, които ние вече сме ги усетили, за да ни ги повтарят пак. Струва ми се, че тази сцена трябва да върви в потока на цялата тази въртележка, която съществува до този момент. А изведнъж става едно спадае – чуйте какво ще ви кажем. Те бързат, а авторът се връща отнякъде и започва да им говори. Цялото трябва да бъде в някакъв ритъм по-друг, за да се стигне до този финал.

Радвам се, че режисьорът е попаднал на тази хореография, тъй като винаги сме страдали от хореографията. Дори ако в постановката на Бранко Плеша имаше такава хореография и едно момиче, което да влезеше в мисълта на режисьорското решение, щеше да бъде по-добре. Момичетата бяха много красиви, но прави впечатление, че студентките са без всякакъв макиаж и трябва да си слагат грим, защото се отличават от другите.

За флейтистката – малко индиферентно се разхожда и в някои моменти им пречи. А плискането с водата е необходимо и тютюмахата от сцената отива в салона и първите редове ще скачат и ще пискат, другите ще стават и ще се питат какво става там. Това няма да пречи на идеята. Но във втората част тази вода по-малко работи и трябва да се увеличи работата ѝ. Антон спокойно може да влезе във водата през втората част.

За началото и осъвременяването на съвременната тема – мен ме подразни това, че ние в салона разбираме, че сме също от ати-

няните и то става ясно. Но в един момент, особено в първата част, на сцената има тридесет човека, които са повода за този конфликт, в един момент се обръщат и започват многозначителни и нагласени сцени. Ние сме интелигентни хора и тези неща ги знаем – това, което се говори. Правилно е, че колкото по-деликатно и сонетно се казват, повече ще стигнат до нас. Иначе става директно. Цялата история е между хората на сцената, а ние ще подберем това, което трябва. Това са няколко по-силни реплики, при които се обръщат и ни ги казват. Кажете ни каквото трябва, а другото ни оставете да си го представим. Ако има нещо, което наподобява това, което е писал Аристофан, то ще стигне до нас. Това ще даде общото усещане на една деликатност – тези сцени, които могат да отидат до глупост с пицималите, то стига и не дразни, защото като се съблякоха тези юнаци беше много смешно. А всъщност едно от качествата на представлението е, че те се обичат, а омраза не идва, което е много хубаво.

Моето усещане е, че това представление много ще се хареса на публиката именно с този блясък. Убеден съм, че колегите след днешната среща със зрителите ще се замислят да тръгнат в посока на тези, които вече са постигнали пиесата и всеки ще иска с нещо да се помни.

Радвам се, че в Народния театър ще се играе тази пиеса и мечта е на нашите колеги да танцуват, да играят и това е една възможност, която показва, че можем да мислим и за такива неща. Не видях някой в танца да сгреша. А когато се молят нека си изберат някаква точка, в която да гледат. Слабост е, че когато се покажат на сцената колегите започват да гледат кой е в салона и това дразни.

Пожелавам "На добър час!" на представлението и много се радвам, че ще изненадаме нашата общественост.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Антония Каракостова.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА:

Считам, че се намираме пред раждането на една постановка, която е с няколко особености, които ми се иска да оцени Художественият съвет като плюс. Първо, темата на пиесата е една значима тема, която не може да не занимава и съвременника, който ще дойде в залата – движението на колективното съзнание към един идеал и това в комедия, идеал мира, идеал, който в комедията никъде и с никакви средства не девалвира. Просто се изследва с комедийни средства как колективното съзнание се приобщава към този идеал, кога дори на места го опорочава със свои притурки, кога отстъпва, кога се напиват – тръгнаха да вършат една голяма работа, а се напиха. Чисто човешката природа, която наслаждава едни безконечно жизнени, пълнокръвни неща в този голям път на колективното съзнание на мъжкото и женското към идеала.

Струва ми се, че в това отношение жанрът на героичната комедия – защото в крайна сметка комедията е героична – в стилистиката на представлението, дори в някои драматични интонации – не оспорвам това, което каза др. Кабакчиев за излишно драматизиране у някои от изпълнителите и по-скоро при мъжете, но те са необходими. Не мога да си представя сцената между Антон Радичев и Жоржета Чакърлова без този драматизъм, който е и комедиен в същото време, защото всъщност жените действуват със средства, които осакатяват човешката природа, воювайки срещу войната, която осакатява човечеството. Отказът на съществуване между половете е един вид осакатяване. А двамата по един очарователен начин играят тази тема. По същия начин е когато се появяват трите баби, които започват да разиграват Николай отново се появява един мо-

мент на драматизъм в поведението на Николай. Това обогатява комедийната интонация на представлението.

Постановката все още не е равностойна във всичките си части и режисьорът знае местата, които трябва да се прецизират по линия на чистотата на представлението, но на мен ми е особено скъпа тази героична интонация в комедията, която се ражда, която е спонтанна, която е искрена, защото тези жени от преди двадесет и три века, тръгнали да вокват за мир в Атина, правят невъзможното и с нелепите средства, които им е дала природата, го постигат. Те правят много повече, отколкото ние сега се опитваме да реализираме в живота си. В това отношение постановката отприщва един много жизнерадостен смях, безкрайно необходим за ужаса, в който живеем в момента.

Когато казвам, че постановката не е равностойна във всички части, имам пред вид великолепната сцена на боя в първата част. Тя започва с един дует на студентите, който в третия си номер е блестящ, но ми се струва, че е малко по-дълго като етюд, т. е. може да се стигне до два хода между студента и студентката и да се премине към по-ефектната част на боя. Нещо да се икономиса в един доста разтеглен етюд, защото разтеглеността го ограбва като зрелище.

На финала, когато пристигат спартанците, на два пъти се говори за това копие ли е и ми натежава. Първото е много ефектно. Бих желала финалният монолог на Лизистрата, който е намерен правилно, ми се иска да звучи с интонацията на смеха и победата, защото там голям конфликт не може да има. Конфликтът идва при вика "Жени!", за да се спре разпратата между спартанеца и атиняните.

Иска ми се слизането на Гайтаников да стане много по-стремително, трябва да се върви много активно към финала и е необходи-

мо малко да се посъкрати – дотолкова, доколкото да приключим с тези кавички, с които започнахме в пролога. Всичко е казано и втори път поет трябва да се появи по-бързо, който да се откаже и да се върви към това площадно плебейско тържество на едно изкуство, което е прескочило вековете.

Много труд се хвърли в тази постановка, възхищавам се на издръжливостта на трупата, която изнесе голяма работа, докато стигне до този артистизъм. Ние сме пред прага на една много артистична постановка. Пожелавам ѝ "На добър час!"

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Случайно ли е с кръга? Беше много красиво с този кръг от пушек. Пускането на магнетофон е деликатно и не се усеща външната намеса на техниката, но възможно ли е да се скрие микрофонът, който е отзад, за да не дразни.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Банчо Банов.

БАНЧО БАНОВ:

Казаха се много неща и искам да добавя няколко думи. Трябва първо да се каже, че това е една изключително трудна постановка – трудна и като драматургия, и като постановка, и като изпълнение. Защо е труден преди всичко като драматургия? Всички говорят, че Аристофан е баща на комедията, но ако го прочетем в оригинал ще видим, че днес не може да бъде поставен, той е във времето си и хуморът му в голямата си част е отнесен с вълните на времето. Остроумията му са свързани с времето и не звучат на съвременния зрител. Затова искам първо да подчертая голямата заслуга на Николай Люцканов, който е успял да направи една жива композиция, която върви на ръба на античността, между нашата представа за античността, която никой от нас не познава, и съвременност-

та. Той е успял да постигне тази игра на театър, за която, както пишат авторите, е била характерна за древногръцкия театър.

Искам да направя няколко бележки по драматургията. Струва ми се, че има какво още да се потърси в началната сцена на мъжа на Лизистрата. На мен като драматург не ми е ясно защо той тръгва и какво става. Може би нещо липсва, но тази сцена не е пълна. Става дума за началото на втората част сцената с каруцата.

Струва ми се, че има няколко момента, в които фантазията на режисьора може да допълни сцените. Например, идването на войника – може да се измисли някакъв гек, не видях дезертирането.

Липсват ми също така финални точки в ролята на Пехливанов и на Сава Хашъмов. Те могат да се намерят.

Имах възможност да видя някои репетиции и постановката все още е в процес на растеж, има време до премиерата. И ако говорим като музиканти оркестърът му е научил партитурата и сега остава да се извадят отделните инструменти, оркестърът все още свири по-силно, отколкото трябва. Има лирични места в пиесата и те трябва да прозвучат по-силно, да прозвучи по-силно и сатиричното начало.

Много се говори за общия стил на постановката – той е на-белязан и очевидно сега ще набира сили и ще се намества. Тук не може да се играе с драматизъм, с психологизъм – тук се играе с отстранение от образа, както казва Любомир Тенев...

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ:

Отстранение, което трябва да носи удоволствие на този, който се е отстранил.

БАНЧО БАНОВ:

И както Енгелс пише древните гърци са били наивни и нормални деца. Децата са винаги наивни, вярващи във всичко и трябва

да се работи и по тази линия.

Постановката е нужна не само на нашия театър, но и като една асоциация с нашето време, че той решава един от проблемите на нашето време и което е много по-важно – със средствата на комедията. Наближава летният сезон и постановката ни е още по-нужна за този период.

Искам да изразя и мнението, че връщането на Николай Люцканов в театъра е връщане на щит, поздравявам го и му желая успех с тази постановка.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Татяна Масалитинова.

ТАТЯНА МАСАЛИТИНОВА:

За себе си мога да кажа, че с голямо удоволствие репетирах, а това може да се каже и за другите колежки, защото всичко ни беше много приятно – и танците, и всичко. Тази постановка ни е много полезна за набиране на ритъм и жизненост и сме много благодарни на режисьора, който беше наясно с това, което искаше да постигне, в неговата фантазия беше много точно изградена постановката.

Каза се нещо по повод на моята роля – това не е смешна роля. Корифейката е малко съчинена, изкуствена роля, докато корифейят е смешен, защото се съблича, той е водачът. Корифейката е резоньорка и командажйика. Говорихме с режисьора по това и той ми даде много общуване с публиката. Кара ме да бъда на места като конферансие, което въвлича публиката в действието. Ако може да се измисли нещо смешно, защото и на мен ми се иска да бъда по-смешна. А може би ще се разиграем по-нататък.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Любомир Кабакчиев.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ:

Много мислих по стила и бих искал както има поезия, така да има и жизнерадост. Примерно, нужно ли е при тази великолепна сцена на момичетата с ризите горе и мъжете долу – за мен това е един от върховете на постановката като изобразително решение – да има тази блик-лампа, която като технически прием ми се отделя от всичко останало в постановката. То е изконсумирано от всички шоу-постановки, които съм гледал, изконсумирано е от нашия цирк, и тук, и навсякъде. Не зная при тази чистота на изображението има ли нужда от това.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Рачко Ябанджиев.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ:

Казаха се много неща, с които съм съгласен. Но преди всичко искам да споделя моята радост, не изненада, за тези неограничени възможности на нашата трупа, колкото и нескромно да звучи това. Направи ми впечатление, че действително тук човек може да почувствува, че няма малки роли и че една с друга не си приличат. Това е качество на нашата трупа. Веднага искам да потвърдя казаното от др. Азарян колко е полезна тази постановка в този период на работа за нашия актьорски състав. Оказа се, че цялата трупа сме пластични, музикални и ритмични. Това нещо трябва да се оцени и да се използва.

Много се радвам на завръщането на Николай Люцканов тук. Във възможностите му никога не съм се съмнявал, работил съм с него много пъти.

Искам да споделя за това, което се подхвърли – ние актьорите сме малко подвижни, не ни се много танцува, имаше недоволства, но резултатът, който се е подучил, е блестящ. Няма основание

актьорите да са недоволни. Виждам как всеки един от тях играе със страст, независимо от размера на участието му.

Няколко думи по отношение на говорната култура – може би поради това, че постановката е шумна, интересна, но би трябвало текстът да се чуе, да се разбере. Може би не е още достатъчно улегнал и не са създадени условия когато говори един актьор другото да бъде пантомима, за да стигне текстът до публиката.

В този ред на мисли, тъй като има микрофони, не може ли когато Камелия излиза на авансцената да се пусне едно микрофонче, трябва да се чуе този текст, да се разбере. Иначе е красиво и пластично, като един лъч минава по сцената, но трябва да се чуе и да се разбере.

Костюмите са едно великолепно, блестящо постижение за създателите на костюма и реквизита и за нашия театър.

И накрая – когато се поднасят тези щекотливи реплики все пак да се потърси поетичност, да не опростяват и да не опорочават, да се махнат тези "бе", "ма", което унищожава всичко.

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ:

Накарайте ги да не казват "бе" и "ма" – всеки ден се карам и правя забележки.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ:

Действително учудващо е режисьорът до такава степен да е овладял постановката, да я дирижира и изведе докрай в една такава форма.

Струва ми се, че при танците съпроводът на музиката е малко беден инструментално.

Пожелавам им "На добър час!"

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Славка Славова.

СЛАВКА СЛОВОВА:

Тази флейтистка свири както си иска и ние се измъчихме. Не можем да разчитаме на темп и двамата опропастиха днес нашия танц. Защо не се запише на плейбек.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Николай Люцканов.

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ:

Благодаря на всички за добрите думи и закритичните бележки. Някои бележки са много справедливи и ще влязат в работа, но не веднага. Днес е шестдесет и втората репетиция от първата на маса и нещата ще улегнат постепенно. Има и принципи положения, които са предмет на обсъждане. За мен най-принципният момен беше смеха, сатиричният момент, плебейското и в този смисъл бих искал само да спомена някоя неща.

Драматургията е написана преди две хиляди и петстотин години и не може да бъде изиграна така, както е написана. Има реплики, които не могат да се поднесат така, както са написани, колкото и наивни да са. Плебейщината, грубостта, е отрязана и остава само като намек. Целият момент на директността, на бруталността, на древногръцката плебейщина, която за нас е непонятна, е очистена, както и всички директни политически намеци. Много е отрязано и остава само полъха от това. Как да стане така, че да си остане Аристофан, а да не бъде същото? Невероятно труден проблем, който не знам кой може да разреши.

Тук стои и проблемът за осъвременяването – хем жените се борят на живот и смърт да спрат войната, в същото време всичко трябва да бъде смешно. Мярката, прецизността, е толкова трудна да се намери, а и да се организира трупата изведнъж на друга вълна, че да стане единно и непоклатимо като стилистика. С това

искам да кажа колко е трудно да се намери една драматургия, която е от преди две хиляди и петстотин години. Единият начин е както играха кипърци – те играха всичко както си е – страшно просташко беше. Вторият начин е да се играе както правят германците – те правят собствени адаптации. Аз съм се помъчил да го направя по средата. А да се играе само "Лизистрата" или само "Жените в народното събрание" е невъзможно. Комедиите са кратки и две трети от тях е свързана с конкретни хора, площади, улици и т. н. Затова е направено от три пиеси една. А и от други пиеси са взети реплики и някои сцени. Не случайно карам едно от момичетата, които участвуват, то да се съблече, но в същото време тук се иска да звучи по-поетично. Това момиче е за забавление, но тук Лизистрата го изпраща да изиграе тази роля. Нали трябва да се съединят тези неща. И от три и повече пиеси да направиш една, да я осъвремениш, да я адаптираш, без да бъде грубо, да не бъде политически шокиращо и т. н., е много труден въпрос. Не е възможно докрай да се намери онази прецизност, която да угоди на всички вкусове и на всички разбирания за огромния и неразрешен досега проблем за съвременността.

Ако сте чели статията на Владимир Каракашев за издевателствата над Шекспир – например патер Лоренцо е превърнат в клоун – да, Шекспир се бори за собственостил, но не е мислител на века. А Шекспир си отмъщава за това грубо отношение.

Съгласете се, второ, че театърът, както го познавам, е театър преди всичко на психологическия реализъм. Театър, в който хората вървят, мислят, мълчат, говорят. А съвременния театър – там пеят, той върви и както и да го играем той върви към по-малко обстоятелственост, към по-голяма рефлексорност. Опит е и това, което направи Крайския шекспиров театър – те играят Шекспир, Горки

и Чехов и т. н., но направиха един мюзикъл с "Комедия от грешки".
 Защо и този театър да не може да го направи, да не е по-ниско от
 Кралския театър. И по потенциални възможности, и по дръзновение
 той може да го направи. Но това не може изведнъж – ще го направи
 на пет години веднъж. Естествено е, че и аз не мога изведнъж да
 накарам Мони Аладжем или Динко Динев да играят съвременно. Моята
 цел е все пак на място да кажат репликите. Всички работиха много
 старателно.

Трети момент – принципен въпрос и нямам нищо против да
 извикаме големи хора да ни изнесат лекции. Какво значи да играеш
 смешно? За мен смешно означава да играеш нещата сериозно, а поне-
 же си поставен в такава ситуация то излиза смешно. Смешно е да
 си мислиш, че ще спреш войната по този начин. Всички големи ли-
 тературоведи казват, че Аристофан има епични проблеми – полити-
 чески и идейно-философски, които иска да постигне с илюзорни и
 утопични средства. Къде е спряна война по такъв начин. Или наив-
 ната идеалистическа теория, че първата класова борба е борбата
 между половете.

Как да се каже смешно? Да се каже старинно – но и аз не
 зная какво значи да се каже старинно. Старинно значи някакъв ри-
 туал, а щом е ритуал няма да е съвременно. Ако се обърнеш към
 публиката става грубо. Аз също го търся. Доскоро имаше проблем
 как може да има пантомима. Има, защото в Древна Гърция пантоми-
 мата е била високо развито изкуство. Когато говорим за Древна
 Гърция забравяме, че те са имали рисувани декорации и то богато
 нарисувани декорации. Ние си мислим, че театърът започва сега от
 нас.

Как да стане Татяна Масалинова смешна? Ще се бори, ще
 лавира, ще лъже корифея, ще се подмазва, ще бъде героична, ще

бъде патетична. Друго не виждам. А корифеят дава идеи, да бъде мозъка. Но тя не може да бъде смешна. И има един опасен момент: на актьорите им се казва, че трябва да бъдат по-смешни и те започват да прибавят реплики. Няма го това: "Дайте малко кърма за детето". Започват да съчиняват Аристофан, а това не бива да се прави. Аристофан веднъж е осъвременни, че не е стих, че е проза. Оттам нататък всичко прибавено е пагубно.

А колкото за това "а, бе", "ма" – помогнете ми. Непрекъснато правя забележки и се карам, но те продължават. Сега е в минимален размер, но беше взело епидемичен размер.

Правилна е бележката, че много думи се загубват поради общия висок тон и напрежението, което има в цялата постановка и в актьорите, общо взето. Дължи се на днешната репетиция. Но искам да ви кажа, че не се разбират главно думи, които ние сме прибавили. Основните текстове са ясни, а оттам нататък той има да каже: "Е, стига, де....", да бърбори, за да има преход. И това не се разбира.

В постановката има още ритмически празнини. Особено във втората част неговата темпо-ритмическа партитура е още такава. Това е въпрос на забавяне на темпото с пет секунди и пропада. Или някоя сцена мине не действено или чрез разиграване на реплики и на текстове, което е противоположно на понятието "съвременен театър". Цялата сцена, например, на морето минава в друга стилистика. Но тук е въпрос на борба и постепенно вкарване актьорите в единомислие, че за тази пиеса трябва да се играе по този начин – действено, рефлекторно.

Мисля, че в останалите репетиции, които ще направим и играта пред зрителите, много неща ще си дойдат на мястото. Пред Художествения съвет актьорите се стягат, пренапрягат.

И за мен докрай не е убедителен този финал, който е взет от друга пиеса на Аристофан. Но по подобие на тези пиеси накрая трябва да се сумира някакъв финал. Буквално той е пет реплики целият финал. Той непременно иска да си каже репликите, а хората го спират. Тук ще се помисли малко по финала.

БАНЧО БАНОВ:

Той излиза неочаквано отнякъде си — това свършва и започва новото.

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ:

Разбирам го, но не мога да го направя.

Благодаря много за направените бележки, ще ги осмисля и те ще влязат в работата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Обсъждането в Художествения съвет е показател за качеството на гледаното представление. Бележките, които се направиха, са резултат от задоволството на членовете на Художествения съвет, че са имали удоволствието да се срещнат с едно приятно, хубаво и полезно представление за Народния театър.

Приветствувам Николай Люцканов, че се връща на сцената на театъра с такава хубава постановка, оценявам усилията му в една невероятно трудна работа. Ние отвикнахме от този род представления, които изискват много висока организация и професионализъм и не само да се направи постановката, но след това и да се задържи.

Моля режисьорът да поздрави актьорите за постиженията им и за професионалната защита, която си направиха с тази постановка.